

Eugeniusz Weron

Biuletyn teologii laikatu

Collectanea Theologica 61/2, 153-164

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BIULETYN TEOLOGII LAIKATU

Zawartość: PANORAMA RUCHÓW ODNOWY POLSKIEGO LAIKATU — 1. Rycerstwo Niepokalanej — 2. Ruch „Światło-Życie” — 3. Ruch Czcicieli Miłosierdzia Bożego — 4. Rodzina Rodzin — 5. Przymierze Rodzin — 6. Ruch Pomocników Maryi Matki Kościoła — 7. Gaudium Vitae — 8. Ruch „Totus Tuus” *.

PANORAMA RUCHÓW ODNOWY POLSKIEGO LAIKATU

Mamy tu na uwadze ruchy, które zrodziły się w Polsce w ciągu naszego stulecia i objęły swoim zasięgiem większe grupy świeckich katolików.

Polskie ruchy odnowy powstawały w odmiennych warunkach niż w Kościołach tzw. zachodniego świata. Na tej odmienności w sposób decydujący zaważył fakt, że od początków drugiej wojny światowej (1939 r.) w Polsce nie mogły już istnieć żadne organizacje katolickie. Dotyczy to szczególnie organizacji katolików świeckich, które były nie tylko zakazane, ale wręcz tropione i prześladowane.

W tej sytuacji powstające ruchy odnowy musiały unikać nawet pozorów jakiegokolwiek organizacyjnej działalności. Mogły one, co najwyżej, wyrażać swoją obecność i działalność metodą pracy grup nieformalnych. W ten sposób zachowywały one swój charakter, właściwy ruchom bez form organizacyjnych. Z drugiej zaś strony, będąc jedyną formą życia i apostołstwa wspólnotowego świeckich katolików, mogły pełnić zastępczą funkcję organizacji katolickich w Kościele polskim. Ten stan rzeczy przetrwał aż do roku 1989.

Jest więc rzeczą zrozumiałą, że także i te ruchy, które powstały jeszcze przed drugą wojną światową musiały się dostosować do tej szczególnej sytuacji polskiego katolicyzmu. Tak było i z ruchem utworzonym przez polskiego franciszkanina, o. Maksymiliana Kolbego.

1. Rycerstwo Niepokalanej (Militia Immaculatae, skrót MI)

Założycielem jest św. Maksymilian Kolbe OFM. Jeszcze jako kleryk przebywając w rzymskim Kolegium Serafickim wraz z sześcioma innymi członkami tegoż Kolegium powołał do życia pierwszy zespół Rycerstwa Niepokalanej. Założycielskie zebranie odbyło się w Rzymie dnia 16 października 1917 r. Bezpośrednim motywem i okazją założenia RN była obrona Kościoła przed nasilającymi się atakami ówczesnej masonerii oraz innych bezbożnych organizacji¹.

Po otrzymaniu święceń kapłańskich, o. Maksymilian powrócił do Krakowa i zaczął nawiązywać pierwsze kontakty z ludźmi i organizować grupy Rycerstwa Niepokalanej. Dla zapewnienia łączności między członkami zaczął od roku 1922 wydawać miesięcznik „Rycerz Niepokalanej”. Liczba członków i sympatyków RN szybko wzrastała.

W roku 1927 ksiądz Jan Drucki-Lubecki ofiarował o. Maksymilianowi teren pod przyszły Niepokalanów jako pierwszą centralę RN. Do Niepokala-

* Redaktorem biuletynu jest ks. Eugeniusz W e r o n SAC, Ołtarzew.

¹ Podręcznik Rycerstwa Niepokalanej, Niepokalanów 1984, 14.

nowa przybywało coraz więcej powołań na braci zakonnych, którzy całkowicie poświęcali się pracy dla rozrastającego się szybko ruchu. Warto zaznaczyć, że przed wybuchem II wojny światowej Niepokalanów był największym klasztorem katolickiego świata.

Liczba świeckich członków RN w roku 1938 osiągnęła 600 tysięcy², a nakład „Rycerza Niepokalanej” w grudniu tegoż roku wynosił już milion egzemplarzy. Niepokalanów stał się dużym ośrodkiem wydawniczym.

Ojcu Maksymilianowi nie wystarczyła jednak praca tylko na terenie Polski. Zapraǳnął zdobyć cały świat dla Niepokalanej. Dlatego udał się wraz z czterema współbraćmi do Japonii, by na terenie misyjnym szerzyć ideę RN. W roku 1930 ukazał się po japońsku pierwszy zeszyt „Rycerza Niepokalanej”. W roku 1931 powstaje w mieście Nagasaki Niepokalanów japoński, w którym o. Maksymilian umieścił własną drukarnię i wydawnictwo. Wkrótce otworzył tam również nowicjat i Niższe Seminarium Duchowne³. W ten sposób zapewnił trwałe podstawy pod rozwój japońskiego Niepokalanowa.

Obydwa Niepokalanowy, polski i japoński, rozszerzały swoją działalność także na inne kraje. W roku 1938 Rycerstwo Niepokalanej istniało już w 14 krajach.

Po bohaterskiej śmierci założyciela, która nastąpiła 14 sierpnia 1941, dzieło jego nie przestało istnieć — raczej nabierało mocy i rozszerzało się coraz bujniej, głównie poza granicami Polski.

Po zakończeniu II wojny światowej wznowiono w Polsce wydawnictwo „Rycerza Niepokalanej”. Przyjmowano coraz to nowych członków. W roku 1948 przyjęto ich 183 tysiące. W związku jednak z represjami okresu stalinowskiego zabroniono wydawania „Rycerza”. Nie można też było oficjalnie przyjmować nowych członków.

W roku 1971 nastąpiła beatyfikacja, a następnie w roku 1982 kanonizacja o. Maksymiliana jako męczennika. Rycerstwo Niepokalanej w roku kanonizacji rozwijało się już na wszystkich kontynentach, a wielkich central narodowych było 26.

W roku 1990 liczba członków RN w Polsce wynosiła około 3 miliony⁴. Ilość członków poza Polską nie jest łatwa do oszacowania ze względu na charakter ruchu i pewną płynność sposobów przyjmowania. Z duchowością RN związanych jest także kilka nowo powstałych zgromadzeń zakonnych oraz instytutów świeckich⁵. Te ostatnie rozwijają się dość dynamicznie w krajach zachodnich, co jest rzeczą dość zaskakującą wobec długotrwałej posuchy powołań duchownych.

Statut Rycerstwa Niepokalanej został zatwierdzony przez Stolicę Świętą w roku 1975, a następnie potwierdzony w roku 1980.

Według *Statutu*: „Rycerstwo Niepokalanej jest zrzeczeniem wiernych, którzy pomni na powołanie wszystkich chrześcijan do świętości i apostołstwa jak też na nieustanne posłannictwo Najświętszej Dziewicy w ekonomii łask, poświęcają się Jej całkowicie jako narzędzie w nawracaniu i uświęcaniu wszystkich ludzi, używając do tego celu, według możliwości wszelkich dozwolonych środków” (§ 1 *Statutu*).

Celem RN „szerzyć jak najbardziej błogie Królestwo Najświętszego Serca Jezusowego za pośrednictwem Niepokalanej i służyć Jej w tym posłannictwie, które Ona ma zlecone jako Matka Kościoła” (*Statut*, § 5).

Gdy chodzi o stronę organizacyjną, RN zostało pomyślane przez swojego założyciela przede wszystkim jako „dążenie do ideału”, a więc jako ruch, aby mogło zawsze i wszędzie działać, choćby w jakimś czasie i miejscu działalność zorganizowana nie była możliwa (por. *Statut*, § 28).

² *Tamże*, 16.

³ *Tamże*, 17.

⁴ Według ustnej informacji zaczerpniętej w Niepokalanowie.

⁵ Zaczerpnięto z Niepokalanowa (o. Domański OFM).

Faktem jest jednak, że RN zostało zatwierdzone przez Stolicę Świętą jako stowarzyszenie (*associazione*). Ma ono trzystopniową organizację, określona jeszcze przez św. Maksymiliana Kolbego, jako: MI-1, MI-2, MI-3.

MI-1: jest ruchem w nowoczesnym tego słowa znaczeniu, który mając przed sobą wielki i dynamiczny ideał, stara się przez wszystkich swoich członków pociągnąć do niego liczne dusze. Członkowie na tym stopniu działają pojedynczo, spontanicznie, według warunków swego życia (*Statut*, § 21,a).

MI-2: są to koła, których członkowie wybrani z MI-1, działają wspólnymi siłami na sposób ciała organicznego.

MI-3: jest to najwyższy stopień RN skupiający członków żyjących we wspólnocie, oddanych Niepokalanej. Są to „domy Niepokalanej”, na wzór polskiego Niepokalanowa⁶.

Oczywiście, że formacja członków zostaje dostosowana do stopnia zaangażowania w działalność RN. Wszystkich członków łączy ta sama duchowość płynąca z aktu osobistego oddania się na wyłączną własność Niepokalanej jako narzędzie w Jej rękę do realizacji Królestwa Bożego.

Działalność apostołska RN wyraża się obecnie w wielorakich formach, zgodnie ze *Statutem* zalecającym stosowanie „wszelkich dozwolonych środków”. Są to takie środki jak apostołstwo prasy, pomoc misjom, apostołstwo trzeźwości, praca charytatywna itp.

2. Ruch „Światło-Zycie”

Jest to znany i rozpowszechniony zwłaszcza wśród młodzieży ruch polskiego pochodzenia. Jego założycielem jest ks. Franciszek Blachnicki, kapłan diecezji katowickiej, wykładowca teologii pastoralnej KUL, zmarły w roku 1987.

Początki ruchu przypadają na rok 1954, kiedy to ks. Fr. Blachnicki zorganizował pierwsze rekolekcje „oazowe” dla około 60 ministrantów. Ta pierwsza „Oaza” trwająca 15 dni stała się punktem wyjściowym i zarazem wzorem dla późniejszego ruchu, który początkowo nosił nazwę „Oazy”. W ruchu tym chodziło od samego początku nie tyle o nauczanie religijne, ale o wychowanie młodych ludzi do pewnego stylu życia chrześcijańskiego i apostołskiego, opartego na chrześcijańskim powołaniu. Przewodnymi ideami w tym wychowaniu były trzy hasła: czystość sumienia, posłuszeństwo i miłość⁷.

W roku 1957 „Oazy” uzyskały aprobatę kościelną ze strony biskupa katowickiego. Odtąd „Oazy” stały się oficjalnym sposobem prowadzenia rekolekcji dla młodzieży męskiej i żeńskiej najpierw w diecezji katowickiej, a z kolei także w innych diecezjach.

W związku z Soborem Watykańskim II i dyskusjami nad istotą Kościoła, w treściach rekolekcji oazowych pojawiały się coraz to nowe elementy dotyczące soborowej wizji Kościoła jako żywej wspólnoty, która się rodzi wszędzie tam, gdzie ludzie wierzący zaczynają żyć nowym życiem we wspólnocie z innymi. „Oazy” — według myśli założyciela — mają się przyczynić do budowy „nowego” Kościoła i stawać się same „żywym” Kościołem. Od tamtego czasu zaczęto „Oazy” nazywać mianem „Zywy Kościół”. Nazwa ta przetrwała do roku 1976, to jest do czasu zwołania Krajowego Kongresu Odpowiedzialnych, na którym przyjęto nową nazwę: Ruch „Światło-Zycie”.

Sam założyciel ks. Franciszek Blachnicki tak wyjaśnił nową nazwę ruchu „Światło-Zycie”: „To, co jest poznane jako prawda, to, co świeci w naszym umyśle jako prawda musi stać się normą naszego postępowania. Nasze życie

⁶ Por. *Podręcznik, dz. cyt.*, 38—39.

⁷ Literatura o ruchu Oazowym jest obfita i łatwo dostępna. Wykorzystało tu głównie informacje zawarte w artykule: Wł. Nowicki, *Ruchy religijne w Polsce, Chryścijanin w Świecie* nr 6 (1988) 25—52.

musi być poddawane wymaganiom światła. Światło i życie musi stać się w nas nierozdzieloną całością. To właśnie wyraża symbol: skrzyżowania greckiego słowa «Fos-Zoe». Nie mówimy Światło i Życie. Chodzi o Światło, które tworzy z życiem nierozdzieloną całość⁸.

Na wspomnianym Kongresie Odpowiedzialnych w roku 1976 ustalono, oprócz nazwy, także i podstawowe założenia ruchu, które ukształtowały ruch w jego obecnej dojrzałej formie. Do tych założeń należy: 1. Oparcie wychowania na Piśmie Św. — Słowa Pisma Św. mają się przemieniać w życie i postępowanie chrześcijanina, zgodnie z zasadą: „Światło-Życie”. 2. Nauka Soboru Watykańskiego II wraz z personalistyczną i wspólnotową wizją Kościoła stanowi obok Pisma Św. główną treść nauczania i wychowania. 3. Służba Chrystusowi według wzoru z Ewangelii. 4. Kult Niepokalanej Matki Jezusa jako Matki Kościoła⁹.

Do podstawowych założeń należy również cel ruchu, którym jest pomoc w osiąganiu chrześcijańskiej dojrzałości, polegający na żywej wierze wyrażającej się w całym postępowaniu człowieka i przemieniającej także innych ludzi¹⁰. Dojrzałość tę osiąga się wraz z innymi we wspólnocie Kościoła. Należy więc tworzyć nowe stosunki z ludźmi w tym środowisku, w którym się żyje. Dzięki tej postudze, czyli diakonii — rodzi się Nowe Społeczeństwo, w którym ma się rozwijać Nowa Kultura¹¹.

Jak z tego wynika, ruch Światło-Życie zmierza nie tylko do odnowy Kościoła, ale również do odnowy świeckiego społeczeństwa i jego kultury.

Podstawową metodą wychowania członków ruchu oraz działalności są 15-dniowe rekolekcje wakacyjne, oparte na rozważaniu historii zbawienia według porządku roku liturgicznego oraz tajemnic różańcowych¹². Uczestnicy tych rekolekcji zobowiązują się do praktykowania osobistej modlitwy, do wspólnego czytania Pisma Św., a także do przestrzegania ustalonej indywidualnie „reguły” życia. Do szczególniejszych praktyk rekolekcyjnych należy „rewizja życia” polegająca na konfrontacji Pisma Św. z własnym postępowaniem; należy także „dzielenie się Ewangelią” z innymi uczestnikami rekolekcji. Pielęgnowaniu modlitwy indywidualnej służy tzw. „namiot spotkania”; natomiast tzw. „szkołę modlitwy” stanowią pouczenia moderatora rekolekcji na temat różnych form i sposobów odprawiania modlitwy osobistej, wspólnotowej, różańcowej itp. Centrum życia modlitewnego w czasie rekolekcji stanowi zawsze liturgia (zwłaszcza eucharystyczna), a przygotowanie do jej przeżywania stanowią główne punkty programu „oaz” rekolekcyjnych¹³.

Kontynuacja wychowania członków ruchu „Światło-Życie”, poza rekolekcjami wakacyjnymi (w przypadku młodzieży), dokonuje się na cotygodniowych spotkaniach małych grup, a także raz w tygodniu w większej wspólnocie zorganizowanej przy parafii. Dla zapewnienia trwałych owoców formacji konieczna jest stała współpraca kapłana moderatora lub odpowiednio przygotowanego do tej pracy świeckiego animatora.

Struktury organizacyjne ruchu są bardzo nieznaczne. Podstawową „jednostką organizacyjną” jest „mała grupa”. Kilka lub kilkanaście małych grup tworzą wspólnotę lokalną przy parafii. Lokalne grupy tworzą wspólnotę rejonową, a te z kolei tworzą wspólnoty diecezjalne. Poszczególnym grupom przewodniczą animatorzy i moderatorzy. Ruch „Światło-Życie” nie przywią-

⁸ W. Nowicki, *art. cyt.*, 26 n.

⁹ Por. *I movimenti nella Chiesa negli anni '80. Atti del 1—0 Cenevegno Internazionale. Roma 23—27 settembre 1981*, Milano 1981, 70 n. Jest prezentacja podstaw ruchu dokonana przez ks. F. Blachnickiego w czasie kongresu.

¹⁰ *Tamże*, 71.

¹¹ *Tamże*.

¹² W. Nowicki, *art. cyt.*, s. 27.

¹³ *Tamże*, 28.

zuje do form organizacyjnych większej wagi; pragnie bowiem pozostać „ruchem”¹⁴.

Od roku 1981 — w związku z ogłoszeniem stanu wojennego w Polsce — episkopat polski przejął ruch „Światło-Zycie” pod swoją szczególną opiekę. Odtąd ruch ten stał się bardziej oficjalnym ruchem katolickim w Polsce i został ściślej zespolony z życiem parafii i diecezji. Wielkim przyjacielem i obrońcą ruchu „Światło-Zycie” był zawsze abp krakowski Karol Wojtyła a obecnie papież Jan Paweł II.

3. Ruch Czcieli Miłosierdzia Bożego

Powstanie tego ruchu pogłębionej religijności jest związane z prywatnymi objawieniami siostry Faustyny Kowalskiej (ur. 1905, zm. 1938) ze zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia. Objawiający się jej (od roku 1931) Chrystus polecił jej, między innymi życzeniami, namalowanie znanego obrazu z dwoma promieniami i podpisem u dołu: *Jezu, ufam Tobie*¹⁵. Pierwszy taki obraz, pędzla Eugeniusza Znamierowskiego, został wykonany w Wilnie w roku 1934. W roku następnym z okazji Roku Jubileuszowego (1935) został wystawiony do publicznej czci, obok wizerunku Matki Boskiej, w Ostrej Bramie. Wkrótce, głównie za sprawą ks. Michała Sopočki, spowiednika s. Faustyny, obraz ten został rozpowszechniony w całej Polsce, a podczas II wojny światowej został przez uchodźców i żołnierzy z Polski przeniesiony na inne kraje i kontynenty. Z kultem obrazu związane są takie formy pobożności jak: święto oraz nowenna, litanie i koronka do Miłosierdzia Bożego i tzw. Apel Golgoty odprawiany o godzinie 15.00 na pamiątkę zbawczej śmierci Chrystusa.

W roku 1946 biskupi polscy wnieśli do Stolicy Świętej petycję o zatwierdzenie święta Miłosierdzia Bożego. W roku następnym sprawę skierowano do Kongregacji Obrzędów. Teologowie polscy zebrani w roku 1948 na kongresie Polskiego Towarzystwa Teologicznego uchwalili rezolucję popierającą petycję do Stolicy Świętej o ustalenie święta Miłosierdzia Bożego.

Rozwój ruchu został mocno przyhamowany w roku 1959 przez Kongregację św. Officium, która na skutek pewnych niejasności w tłumaczeniach pism s. Faustyny zakazała form kultu Miłosierdzia Bożego operujących się na jej prywatnych objawieniach¹⁶. Zakaz ten jednak nie doprowadził do zaniku wspomnianych form kultu bardzo już wtedy rozpowszechnionego. Do zakazu zastosowało się głównie duchowieństwo, natomiast świeccy nadal pielęgnowali kult Bożego Miłosierdzia. W tej sytuacji, po dokładniejszym zbadaniu pism s. Faustyny oraz pogłębionym przestudiowaniu teologicznych podstaw kultu, na wniosek biskupów polskich (do którego sformułowania przyczynił się wybitnie abp krakowski, kard. Karol Wojtyła), Kongregacja św. Officium w dniu 15 kwietnia 1978 wycofała swój poprzedni zakaz¹⁷. Odtąd kult Miłosierdzia mógł już bez przeszkód rozwijać się pod opieką wielu oddanych tej sprawie kapłanów.

Dużą rolę w odblokowaniu zakazu odegrały studia teologiczne, prowadzone w różnych ośrodkach, wśród których duże zasługi przypisuje się pallytyńskiemu ośrodkowi z Sekretariatem w Częstochowie (ul. Kordeckiego 49) związanemu z Instytutem Teologii Apostolstwa w Ołtarzewie. Z inicjatywy tegoż ośrodka urządzano systematyczne sympozja naukowe poświęcone te-

¹⁴ *Tamże*, 27.

¹⁵ Informacje o ruchu Miłosierdzia Bożego zaczerpnięto głównie z artykułu: E. Boniewicz, *Wspólnota Miłosierdzia Bożego*, w: *Kalendarz Królowej Apostołów 1986*, 85—90.

¹⁶ Por. tekst zakazu w: *Dzienniczek Sługi Bożej S. M. Faustyny Kowalskiej*, Kraków—Stockbrigde—Rzym 1981, fotokopia na końcu książki.

¹⁷ *Tamże*.

matyce Miłosierdzia Bożego; zorganizowano także trzy wielkie kongresy (rok 1981, 1983, 1988) z udziałem teologów polskich i zagranicznych¹⁸. W programie działalności częstochowskiego ośrodka ruchu znajdują się takie zadania, jak:

- pogłębianie i upowszechnianie teologicznej treści tajemnicy Miłosierdzia Bożego;
- redagowanie publikacji poświęconych kultowi Miłosierdzia Bożego (książek, broszur, czasopism, artykułów);
- rozpowszechnianie modlitw i pieśni;
- regularne organizowanie sympozjów i kongresów na temat Miłosierdzia Bożego;
- organizowanie pielgrzymek do grobu s. Faustyny w Krakowie;
- pobudzanie indywidualnej i grupowej działalności czcicieli Miłosierdzia Bożego przy parafiach i wspólnotach zakonnych;
- prowadzenie rekolekcji zamkniętych i dni skupienia o tematyce Miłosierdzia oraz przygotowania modlitewne do intronizacji obrazu Jezusa Miłosiernego w rodzinach i parafiach;
- łączność korespondencyjna Sekretariatu ze wspólnotami oraz indywidualnymi czcicielami Miłosierdzia Bożego.

Do zamierzeń należy także peregrynacja obrazu Jezusa Miłosiernego we wszystkich parafiach w Polsce.

Obok ośrodka częstochowskiego drugim ważnym środowiskiem kultu i ruchu Miłosierdzia Bożego jest krakowski klasztor i kościół sióstr Matki Boskiej Miłosierdzia, przy którym znajduje się grób Sługi Bożej Siostry Faustyny Kowalskiej. Do grobu przybywają liczne pielgrzymki z kraju i z zagranicy. Ośrodek ten służy głównie potrzebom kultowym oraz pełni funkcje pomocnicze związane z procesem beatyfikacyjnym s. Faustyny Kowalskiej.

Na uwagę zasługuje także ośrodek warszawski¹⁹ zawdzięczający swoje powstanie ludziom świeckim. Na jego czele stoi obecnie inż. Tadeusz Krajewski. Ośrodek ten o profilu apostołskim stawia sobie za cel szerzenie kultu Miłosierdzia Bożego przez apelekcje i dni skupienia oraz praktyczną działalność w zakresie charytatywnej pomocy dla ludzi samotnych i biednych. W ramach tej pomocy od lat dziesięciu funkcjonuje stołówka wydająca około stu posiłków dziennie. Stołówka mieści się w Warszawie przy ul. Nowogrodzkiej 44, m. 5. Do szczególnych osiągnięć tej placówki należy zaliczyć rozmieszczenie artystycznie wykonanych obrazów Jezusa Miłosiernego w kościołach katedralnych oraz w innych wielkich sanktuariach katolickiego świata.

Należy zaznaczyć, że oprócz wyżej wspomnianych ośrodków, ruch czcicieli Miłosierdzia Bożego nie wytworzył dotąd jakichś własnych stałych struktur organizacyjnych. Prawie jedyną bardziej stałą formą przejawiania się żywotności ruchu są grupy modlitewne czcicieli Miłosierdzia Bożego, które istnieją nieledwie przy każdej parafii i kościele rektorskim. Niektóre z tych grup modlitewnych podejmują również praktyczną działalność, zwłaszcza charytatywną. Bardziej trwałą strukturę stanowią także stosunkowo nieliczne tzw. wieczniki Miłosierdzia Bożego, związane z ośrodkiem w Częstochowie.

4. Rodzina Rodzin

Jest dziełem duszpasterskiej gorliwości kard. Stefana Wyszyńskiego mającym na celu uświęcenie polskich rodzin. Nie jest organizacją, ale ruchem katolickich rodzin, które wzajemnie sobie pomagają w doskonaleniu życia małżeńskiego i w wychowywaniu dzieci. Szczególną specyfiką działalności „Rodziny Rodzin” jest otaczanie pomocą duchową i materialną rodzin wielo-

¹⁸ Por. *Biuletyn Miłosierdzia Bożego* (skrypt powielany) z odnośnych lat.

¹⁹ W. Nowicki, *art. cyt.*, 50.

dzietych oraz tworzenie atmosfery życzliwości wokół każdego poczynającego się życia²⁰.

Początki ruchu przypadają na lata pięćdziesiąte obecnego stulecia. Ale korzenie Rodziny Rodzin tkwią we wcześniejszej, okupacyjnej działalności Sodalicii Marińskiej. To właśnie młodzi ludzie z rozwiązanej (w r. 1949) Sodalicii, którzy wstąpili w związki małżeńskie, zapragnęli kontynuować pracę nad doskonaleniem własnym i swoich rodzin. Praca ta przechodziła różne etapy: od spotykania się małych grup liczących kilka małżeństw aż do skupiania się przy parafiach 200 do 300 rodzin, dla których już trudno było znaleźć odpowiednie sale przykościelne. W związku z tym zaistniała konieczność decentralizacji spotkań na wiele parafii. W roku 1986 była to praca prowadzona w 30 parafiach Warszawy oraz w kilku innych miastach na terenie kraju.

Obecnie, obok grup parafialnych, spotykających się w salkach katechetycznych, w domach sióstr, a nawet w prywatnych mieszkaniach — odbywają się nadal spotkania centralne gromadzące wszystkich członków z terenu miasta. Odbywają się one z okazji adwentowych i wielkopostnych dni skupienia, tradycyjnych uroczystości religijnych Bożego Narodzenia oraz dorocznej pielgrzymki na Jasną Górę, jak również z okazji nocnych czuwań w kościołach warszawskich lub w Częstochowie. Zwyczaj całonocnych czuwań przyjął się od roku 1955, w którym aresztowano założyciela ruchu kardynała S. Wyszyńskiego. W tych czuwaniach, odprawianych na intencję Kościoła, uczestniczy w wyznaczonych kościołach parafialnych (trzy noce w ciągu miesiąca) około 300 osób; a na Jasną Górę przybywa na nocne czuwanie (raz w roku) około 1000 osób.

Obok spotkań o charakterze ściśle religijnym, Rodzina Rodzin podejmuje także działalność społeczną i wychowawczą. Systematycznie organizuje wakacje dla dzieci i młodzieży, połączone z pogadankami wychowawczymi i codzienną liturgią eucharystyczną. Każde wakacje dzieci i młodzieży kończą się czuwaniem nocnym na Jasnej Górze. W ciągu roku młodzież opiekuje się ludźmi starszymi i chorymi, pomaga rodzinom wielodzietnym, przygotowuje i roznosi paczki z pożywieniem i ubraniami, które jedne rodziny przygotowują dla innych rodzin. Wysyła się również wiele paczek na misje i podtrzymuje korespondencję z misjonarzami itp.

W roku 1986 praca Rodziny Rodzin prowadzona była na terenie 30 parafii w Warszawie i obejmowała około 2500 rodzin²¹. Obecnie centrala ruchu znajduje się przy kościele p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej w Warszawie, ul. Łazienkowska 14.

5. Przymierze Rodzin

Podobne cele jak Rodzina Rodzin stawia sobie ruch pod nazwą Przymierze Rodzin. Jego początki sięgają lat siedemdziesiątych. Ruch powstał z inicjatywy osób związanych z działalnością warszawskiego Klubu Inteligencji Katolickiej. Stawia sobie za cel pogłębianie życia religijnego rodziny oraz rozwijanie samopomocy rodzin w dziedzinie wychowania dzieci i rozbudzanie aktywności społecznej i apostołskiej katolickich rodzin w środowisku, a także tworzenie grup rówieśniczych wśród dzieci i młodzieży pielęgnujących wartości religijne i polskie.

Środkami dla osiągnięcia tych celów są wspólne spotkania, nabożeństwa, rekolekcje, odczyty, pokazy filmowe, pielgrzymki oraz organizowanie wspólnych wakacji. W ramach samopomocy rodzinnej członkowie udzielają sobie wzajemnego wsparcia w trudnych warunkach i kryzysach życia rodzinnego.

Chcąc pozostać ruchem, Przymierze Rodzin unika tworzenia ścisłych

²⁰ *Kalendarz Królowej Apostołów* (1986) 54.

²¹ *Tamże*, 58.

form organizacyjnych. Podstawowym ogniwem łączącym członków są luźne grupy rodziców oraz ich dzieci. Grupy takie w sposób spontaniczny tworzą się przy parafiach oraz przy Klubach Inteligencji Katolickiej. Kilka takich grup, istniejących na terenie parafii, tworzy ośrodek porozumiewawczy ruchu Przymierza Rodzin. Ośrodek współpracuje z proboszczem lub innym duszpasterzem delegowanym do opieki nad rodzinami. Grupy wybierają spośród siebie jako swych przedstawicieli osoby pełniące funkcje koordynatora, animatora życia religijnego, organizatora imprez oraz obozów kolonijnych czy wakacji, a także organizatora pomocy rodzinom. Tak więc Przymierze Rodzin staje się zdolne do samoobsługi i świadczenia pomocy także innym ludziom potrzebującym.

Pracę ośrodków parafialnych Przymierza Rodzin koordynuje na terenie miasta lub diecezji Ośrodek Metodyczno-Informacyjny, który współdziała z kurialnym referentem Duszpasterstwa Rodzin. Głównym zadaniem Ośrodka Metodyczno-Informacyjnego jest organizowanie kursów przygotowawczych dla animatorów oraz kształcenie kadry wychowawczej dla dzieci, młodzieży i dorosłych, a także opracowywanie i udostępnianie materiałów dydaktycznych do wszelkiego typu spotkań, pogadanek oraz imprez.

W czasie trwania roku szkolnego spotkania grup młodzieżowych i dziecięcych odbywają się 2—3 razy na miesiąc. Należy tu również comiesięczne spotkanie o charakterze religijnym połączone ze Mszą św., z czytaniem Pisma Św. dyskusją i wspólną modlitwą. W czasie wakacji organizowane są obozy letnie (2—3 tygodniowe) oraz wakacje zimowe (2 tygodniowe), a także wakacje w mieście.

Dla rodziców przewidziane są spotkania na wspólnotowej Mszy św. raz w miesiącu. Organizowane są wspólne pielgrzymki do sanktuariów, wspólny opłatek i „święcone” oraz inne imprezy rodzinne. Świętem patronalnym Przymierza Rodzin jest uroczystość Chrystusa Króla.

Łatwo się domyśleć, że ruchy religijne rodzin w Polsce stanowiły swiste i cenne antidotum na zaprogramowaną i z uporem realizowaną przez dawniejsze władze państwowe laicyzację, a właściwie przymusową ateizację szkolnictwa i całego życia społecznego.

6. Ruch Pomocników Maryi Matki Kościoła

Założycielem jest także ks. kardynał Stefan Wyszyński, prymas Polski. Jako datę założenia ruchu przyjmuje się 26 sierpnia 1969. W tym dniu kard. S. Wyszyński osobiście odczytał na Jasnej Górze list pasterski pt. *Prymas Polski wzywa ludzi dobrej woli do pomocy Kościołowi i chrześcijańskiej Ojczyźnie przez Bogurodzicę, Matkę Kościoła*. List ten następnie prymas osobiście wręczył kapłanom obecnym na uroczystości Matki Boskiej Częstochowskiej²². W ten sposób zostały zapoczątkowane istnienie i działalność ruchu Pomocników Matki Kościoła.

Inną ważną datą w historii ruchu był rok 1972, w którym biskupi polscy zebrani na Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski (9—10 lutego) poparli inicjatywę Prymasa i ogłosili dwa listy: do kapłanów i do wiernych. Pierwszy list nosił tytuł: *Biskupi polscy zapraszają kapłanów do dzieła Pomocników Matki Kościoła*. Drugi zaś — *Biskupi wzywają wiernych do pomocy Matce Kościoła*²³. Uroczystość Matki Boskiej Częstochowskiej została ogłoszona świętem patronalnym Ruchu. Odtąd zaczęto wśród kapłanów organizować kursy na temat dzieła Pomocników Maryi.

W roku 1974 wydano z inicjatywy Komisji Maryjnej książkę pt. „Pomocnicy Matki Kościoła”. Miała ona stanowić coś w rodzaju podręcznika nowego Ruchu. Na treść tej książki składają się oficjalne dokumenty, doty-

²² *Tamże*, 69.

²³ *Tamże*, 70.

czące erekcji i celów Ruchu oraz charakterystyka jego działalności. W tymże samym roku zamianowano krajowego kierownika ruchu Pomocników Maryi. Został nim ks. dr Marian Piątkowski z Poznania, który z kolei za zgodą biskupów ordynariuszy powołał zespół duszpasterzy diecezjalnych do spraw opieki nad dziełem Pomocników Maryi.

Kolejną ważną datą w historii ruchu Pomocników Maryi był rok 1979, w którym odbyła się ogólnopolska pielgrzymka członków ruchu na Jasną Górę.

Celem ruchu Pomocników jest wychowywanie ludzi do postawy niesienia pomocy Kościołowi z Maryją i przez Maryję. Cel ten jest realizowany przez modlitwę, ofiarę, oraz osobiste zaangażowanie w sprawy Kościoła.

Działalność Pomocników Maryi dokonuje się na trzech różnych poziomach²⁴. Najpierw na poziomie ogólnokrajowym: przez listy pasterskie Episkopatu Polski wzywające do różnych akcji, czuwań modlitewnych na Jasnej Górze, pielgrzymek parafialnych organizowanych do sanktuariów maryjnych, Podsuwa się wiernym ważne, ogólnokrajowe lub ogólnokościelne intencje modlitewne i cele do wykonania.

Na poziomie parafialnym organizowane są nabożeństwa Sobót Królowej Polski oraz nabożeństwa w intencji Ojca Świętego w dniu jego wyboru, tj. 16 każdego miesiąca. Wykorzystywane są także Środy Matki Boskiej Nieustającej Pomocy, w zależności od zwyczajów miejscowych. W czasie tych nabożeństw podsuwa się nie tylko intencje modlitewne, ale także konkretne potrzeby i prace do wykonania na rzecz parafii lub diecezji.

Trzeci poziom — to działalność bardziej jeszcze konkretna, podejmowana w małych nieformalnych zespołach Pomocników Maryi. Nie wszędzie takie zespoły powstały. Najbardziej rozwinęły się one u boku kierownika krajowego tego ruchu oraz w Warszawie w tzw. „Szkole Pomocników Matki Kościoła”, prowadzonej przez duszpasterza archidiecezji warszawskiej. Szkoła ta powstała z inicjatywy kard. S. Wyszyńskiego podczas ogólnodiecezjalnego Dnia Skupienia Pomocników Matki Kościoła, w dniu 5 maja 1976. Do ważniejszych wydarzeń w historii tego ruchu należy zaliczyć pielgrzymkę młodzieżową członków ruchu Pomocników do Rzymu, w której uczestniczyło 48 osób. Ojciec Święty przyjął pielgrzymów bardzo serdecznie w Castel Gandolfo na prywatnej audiencji. Wpłynęło to bardzo pobudzająco na rozwój ruchu, zwłaszcza w kręgach młodzieży.

Do rozwoju działalności ruchu Pomocników przyczynił się i przyczynia nadal Instytut Ślubów Narodu założony przez kard. S. Wyszyńskiego.

Po śmierci Prymasa Tysiąclecia (w roku 1981), zainteresowanie działalnością ruchu Pomocników Maryi Matki Kościoła, zdaje się stopniowo przycisnąć. W związku zaś z możliwością zakładania formalnych organizacji kościelnych w Polsce (od roku 1989), przeszczepienia na polski grunt wielu ogólnokościelnych ruchów odnowy, atrakcyjność Pomocników Maryi Matki Kościoła coraz bardziej słabnie. Także wśród ruchów odnowy daje znać o sobie prawo konkurencji i zasada przystosowania się do nowych warunków życia Kościoła w Polsce.

7. Gaudium Vitae

Jest ruchem społecznym, nastawionym na działanie, a w szczególności na ratowanie życia nienarodzonych. Jego początki datują się na rok 1979. Oficjalne zatwierdzenie ze strony władzy kościelnej nastąpiło we wrześniu 1980 roku. Z wnioskiem o aprobatę ruchu wystąpili trzej kapłani warszawscy: ks. Stanisław Ługowski MIC, ks. Stanisław Małkowski i dominikanin o. Jacek Salij²⁵.

²⁴ Tamże, 73—74.

²⁵ W. Lewandowska-Łopuszyńska, *Sprawy nienarodzonych. Gaudium Vitae*, w: *Kalendarz Królowej Apostołów* (1986), 75.

Łacińska nazwa *Gaudium Vitae* (Radość życia) dobrze współbrzmi z właściwym zadaniem i celem, jakim jest niesienie pomocy kobietom ciężarnym, które stanęły wobec dylematu zniszczenia czy ocalenia poczętego życia. Pomoc tę okazywano kobietom najpierw drogą perswazji ustnej zazwyczaj przez telefon. Wkrótce okazało się, że jest to pomoc niewystarczająca. Kobiety ciężarne bowiem znajdują się dość często w trudnej sytuacji nie tylko moralnej, ale i materialnej; a gdy chodzi o młode dziewczęta i samotne matki, muszą one stawić czoło niechętnemu lub nienawistnemu ostracyzmowi ze strony nawet najbliższego otoczenia. W takich przypadkach konieczne jest zapewnienie, przynajmniej na okres przejściowy, dachu nad głową, utrzymania, niekiedy pomocy prawnej dla zapewnienia alimentów, porady lekarskiej itp. Aby móc sprostać tym rozlicznym zadaniom, konieczny jest — oprócz duszpasterskiej opieki — cały zespół ludzi dobrej woli, dysponujących odpowiednimi kwalifikacjami i wolnym czasem. Konieczną więc okazała się współpraca wielu świeckich katolików, specjalistów różnych dziedzin. Działalność przybrała stopniowo coraz bardziej zorganizowany i stały charakter. Jedną z rodzin zaofiarowała do dyspozycji powstającego ruchu swój prywatny telefon nr 17-71-17, który stał się odtąd telefonem zaufania²⁶. Rodzina ta ofiarowała nie tylko telefon, ale i swoje mieszkanie, a nadto także i spokój domowy. Od tego momentu zaczął się pełniejszy rozwój ruchu. Wbrew oczekiwaniom do pracy społecznej w ruchu zgłosiła się dość pokaźna liczba specjalistów, lekarzy, prawników, psychologów, a także innych ludzi dobrej woli, gotowych nieść pomoc dla ratowania dzieci nienarodzonych.

Gdy chodzi o metodę pracy, to zazwyczaj osobę, która zatelefonowała, kieruje się do stałego opiekuna, który po rozpoznaniu sprawy na miejscu, będzie służył zainteresowanej osobie swoją pomocą. Chodzi o to, by można dokładnie poznać warunki i środowisko życia osoby proszącej o pomoc. Z kolei, opiekun będzie mógł skierować zainteresowaną do odpowiedniego specjalisty czy domu opiekuńczego, np. domu samotnej matki. Po przyjeździe na świat dziecka, opiekun zatroszczy się o ewentualną adopcję dziecka, o znalezienie pracy czy innych środków utrzymania dla matki i dziecka. Jest to więc ogromna praca, wymagająca nie tylko dobrej woli i wolnego czasu, ale równocześnie autentycznie chrześcijańskiej, ofiarnej miłości. Jeśli opiekun ma kilka lub może kilkanaście podopiecznych, to rzecz jasna, skuteczność jego opieki będzie proporcjonalnie mniejsza. Stąd ważną jest rzeczą, by wzrastała liczba chętnych i oddanych sprawie opiekunów.

Inną formą pracy jest akcja uświadamiająca na rzecz poczętego życia. Taką pracę prowadzi się w punktach konsultacyjnych przy szpitalach, spółdzielniach lekarskich i w przychodniach. Działalność ta niekiedy spotyka się z oporem wielu lekarzy, zwłaszcza ginekologów.

Działalność profilaktyczną prowadzi się w parafiach i innych ośrodkach duszpasterskich przez urządzenie odczytów, wyświetlanie filmów, urządzenie wystaw. Według dostępnych statystyk podobno dwie trzecie zgłaszających się o poradę kobiet decyduje się na urodzenie dziecka²⁷.

Środki na swoją działalność czerpie ruch z kwest przeprowadzonych w kościołach oraz darów zagranicznych. Niebagatelny jest osobisty wkład materialny samych członków ruchu.

Zasięg działalności ruchu *Gaudium Vitae* jest — jak dotąd — jeszcze stosunkowo niewielki. Objął większe aglomeracje miejskie.

Podobne cele stawia sobie ruch „Pro Familia”, założony w roku 1982 z inicjatywy Dariusza Krajewskiego i jego matki Wandy. Wyłonił się z „*Gaudium Vitae*”. Założycielom chodziło o większą ekspansywność i skuteczność metody działania²⁸.

²⁶ *Tamże*, 77.

²⁷ N. Nowicki, *Ruchy religijne w Polsce*, Chrześcijanin w Świecie, nr 6 (1988) 38.

²⁸ *Tamże*, 38—40.

8. Ruch „Totus Tuus”

Zrodził się z potrzeby zapewnienia porządku w czasie wielkich zgromadzeń religijnych, a zwłaszcza w czasie podróży apostołskich Jana Pawła II do Polski. Początki sięgają pierwszej pielgrzymki papieskiej do ojczystego kraju w roku 1979²⁹. Ruch skupia wyłącznie mężczyzn. Okazją do umocnienia się ruchu była także potrzeba zabezpieczenia porządku w czasie uroczystości nawiedzenia kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej w parafiach.

Jako datę oficjalnego ukonstytuowania się ruchu podaje się rok 1983. W tymże roku dnia 30 marca został wydany dekret Prymasa Polski Józefa Glempa erygujący Kościelną Służbę Porządkową pod nazwą „Totus Tuus”³⁰. Równocześnie ustanowiony został kościelny opiekun ruchu, którym został ks. Tadeusz Karolak. Odtąd ruch został na stałe wpisany w polską panoramę ruchów kościelnych. Stał się również i optycznie widoczny w czasie wielkich manifestacji religijnych przez charakterystyczny strój, którego głównym elementem jest furażerka z herbem papieskim i napisem „Totus Tuus” oraz emblemat z napisem „Porządkowy”.

Celem ruchu jest nie tylko troska o zewnętrzny porządek w czasie kościelnych manifestacji, ale i odnowa życia religijnego mężczyzn. Dobrą sposobnością do takiej odnowy są przygotowania liturgiczne przed wielkimi uroczystościami kościelnymi; chodzi także o takie uroczystości, z którymi związany jest wielki napływ ludzi, jak procesje Bożego Ciała, wizytacje biskupie itp.

Podstawą organizacyjną i zarazem najmniejszą komórką ruchu jest zespół dziesięciu mężczyzn, na którego czele stoi „dziesiątnik”, wybrany przez członków zespołu. Parafialna Służba Porządkowa składa się z kilku lub nawet kilkunastu małych zespołów z przewodniczącym na czele. Parafialne Służby w obrębie dekanatu stanowią Dekanalną Służbę Porządkową. Te z kolei podlegają Diecezjalnej Radzie Kościelnej Służby Porządkowej składającej się w zasadniczym trzonie z ludzi świeckich. Do Diecezjalnej Rady należą: przewodniczący (kapłan i odpowiednik świecki), redaktor Biuletynu „Totus Tuus”, skarbnicy (kapłan i odpowiednik świecki), sekretarz — kronikarz i trzech doradców pełniących jednocześnie funkcje sztandarowych. Duszpasterską opiekę nad zespołami parafialnymi i dekanalnymi sprawują odnośni proboszczowie czy dziekani lub kapłani przez nich delegowani.

Praca formacyjna członków ruchu dokonuje się na poziomie diecezji, dekanatu i parafii przez spotkania modlitewno-liturgiczne odbywające się z zasady raz w miesiącu. Na treść takich spotkań składa się: modlitwa, Msza św., konferencja, związana najczęściej z przemówieniami (katechezami) kierowanymi przez Ojca Świętego do Polaków. Następuje dyskusja i omawianie spraw organizacyjnych. Dla celów formacji przewidziane są ponadto doroczne kursy dla parafialnych instruktorów ruchu.

Jak z tych założeń wynika, ruch „Totus Tuus” wychodzi dość daleko poza ramy służby porządkowej. Stara się odpowiadać na potrzeby męskiej religijności, nastawionej na konkretne działanie i równocześnie dobrze służy sprawie odnowy i pogłębieniu życia duchowego. Rozumie się, że rzeczywisty poziom religijności członków ruchu będzie zależał od stopnia zaangażowania w pracę formacyjną samych mężczyzn oraz ich duchownych asystentów (opiekunów) kościelnych.

²⁹ *Tamże*, 50.

³⁰ *Tamże*, 50—51. Por. także J. Słomińska, *Apostolstwo laikatu — wariant polski*, *Więź* nr 2—3 (1987), 12—21; W. Łubian, *Katolickie ruchy rodzin w Polsce* (1989), z. 7 (260) 55—62.

*

Z tej więzłej i zapewne niekompletnej jeszcze prezentacji wynika, że polskie ruchy religijnej odnowy nie są ruchami tylko religijnymi, nastawionymi na sferę duchową, ale prawie wszystkie mają dość znaczny wymiar służby społecznej. Są w swej większości nastawione na praktyczną działalność. Dotyczy to szczególnie ruchów najmłodszych. Można by to usiłować wyjaśnić brakiem formalnych organizacji kościelnych i potrzebą ich zastąpienia. Ale to wyjaśnienie nie wydaje się być dostateczne. Polska religijność bowiem była jakoś zawsze zespolona z gorącym patriotyzmem i potrzebą odpowiedzialności za narodową wspólnotę. Stąd także i ruchy religijnej odnowy są nacechowane tym znamieniem polskiej religijności i społecznej służby. Noszą na sobie dość wyraźny i swoisty stygmat polskości.